

dens, et ad primam probationem ejus dicit D. Isidorus, quod Abraham non fuit mentitus quando dixit uxori: *Dic quod soror mea es*. Sed usus fuit quadam æquivocatione verborum, quia uxores etiam sorores a maritis vocabantur tunc, imo modo moris est apud conjugatos. Dicit ergo ibi: *Utere mecum nomine fratris, et tace nomen mariti, et ego utar tecum nomine sororis, tacendo nomen uxoris, et sic nec ego occidar, nec tu captiva duceris*, in quo nullum mendacium fuit. Quod autem postea Abimelech conquestus est quod illum deceperint, nihil probat, quia ipse se decepit non intelligens æquivocationem, aut diversum modum colloquendi inter uxoratos, præterquam quod vere erat soror ejus, filia scilicet patris sui, et non matris suæ, ut patet Genesis xx. Nec etiam Joseph mentitus est quando dixit, quod erat augur, quia per illud verbum indicabat quod futura prædicabat ex inspiratione divina, quod verissimum erat, prædixit enim annos pinguedinis, et annos famis validæ, et alia multa, non tamen erat augur si accipiatur in malam partem, in qua ipse non loquebatur, sed in sensu dicto. Ad aliud ex Genesis xxii respondet primo Adrianus quodlibeto 1, artic. 1, quem sequitur magister Cano lib. 1 de locis, cap. iv, quod Abraham mentitus est in illis verbis, sed tamen non fecit ex instinctu Dei, sed ex motivo proprio ut celaret sacrificium Isaac filii sui. Hæc autem responsio non placet, sed sequenda est illa quam tradit D. Thomas quæst. cx, art. iii ad tertium excusando viros virtutis exemplaris, qualis erat Abraham a mendacio. Unde cum D. Augustino in sermone de Isaac quos etiam sequuntur communiter expositores, D. Thomas in loco, et scholastici in iii, dist. xxxviii, dicendum est Abraham non fuisse mentitum in

illis verbis, quia quando dixit: *Cum adoraverimus, revertemur ad vos*, certo credebat, et sperabat, quod licet sacrificaret filium occidendo illum, resurrecturus tamen esset virtute Dei, ut adimpleret in illo Deus promissionem quam ante fecerat de multiplicanda posteritate Abraham per Isaac, et ideo dixit de Abraham D. Paulus ad Hebr. xi: *Unigenitum offerebat qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est in Isaac: Vocabitur tibi semen arbitrans, quia et a mortuis suscitare potens est Deus*: unde sine mendacio, sed potius prophetice dixit: *Cum adoraverimus revertemur ad vos*.

XXVII. Ad secundam confirmationem respondetur negando antecedens, et ad primam probationem ejus respondet Cajetanus, Lyra, et Scotus in iii, dist. xxxviii, quæst. 1, quod quando Jacob dixit ad patrem: *Ego sum primo genitus*, non fuit mentitus propter jus quod habebat ad primogenituram, quam emerat a fratre suo Esau Genesis xxv. Cæterum dicendo se esse Esau mentitus est, non quidem ex instinctu Dei, sed ex ipso, aut ex consilio Rebecæ marris suæ. Nihilominus verior, et communissima sententia est sanctorum patrum, et doctorum, quod Jacob in nullo illorum verborum fuit mentitus, sed verum dixit: sic D. Ambrosius de Jacob, et vita beata, cap. ii, et iii; D. Augustinus in quæstionibus super Genes. cap. lxxiv, et lib. xvi de civitate, cap. xxxvii D. Chrysostomus homil. liii; in Genes. et homil. vi ad Colos. Innocentius pontifex cap. Gaudemus de divitiis, et refertur 2-2, quæst. ii, cap. Quæritur, et præcipue D. Thomas 2-2, quæst. cx, art. iii ad tertium, apparet autem Jacob non fuisse mentitum in eo quod dixit: *Ego sum primogenitus tuus* ut dicebant auctores primæ solutionis, ratione ibi data, et etiam quia divina

ordinatione erat a Deo electus in illam dignitatem majoratus, neque etiam in eo quod dixit: *Sum Esau*, quia non debet intelligi quod dixerit: *Ego sum Esau in persona*, sed mystice, quia etiam nomina propria per tropum, et figuram accipi aliquando in sacra Scriptura constat ex illo ad Rom. ix: *Non omnes qui ex Israel sunt hi sunt Israelitæ*: ubi Apostolus vocat Israelitas metaphoricè eos, qui secundum imitationem fidei dicuntur filii Abraham; sed clarius constat ex Matthæi xi capite, ubi Christus Dominus appellat Joannem Baptistam Eliam dicens: *Elias jam venit et si vultis recipere ipse est Elias*, non quidem in persona, sed quia venit in spiritu, et virtute Eliæ. Sic Jacob dixit, quod erat Esau non in persona, sed in eo quod habebat jus ad benedictionem patris sicut Esau. Quod si contra arguas, quia Jacob tenebatur respondere ad intentionem patris interrogantis: *Quis es tu, fili mi*; ergo cum non responderit mentitus est, respondetur negando antecedens, si loquamur de intentione quam pater habebat ex ignorantia; respondit autem Jacob ad intentionem quam debuit pater habere si sciret illam esse voluntatem Dei. Et hoc satis aperte colligitur ex eo quod Isaac dixit Esau: *Benedixitque ei, et erit benedictus*, quia in illo stupore vehementi cognovit Dei voluntatem, et ratum habuit quod fecerat, alias bene posset mutare sententiam cognito quod deceptus esset a Filio, fraus enim et dolus non deberent patrocinari Jacob. Ad illud autem quod ibidem tangitur videlicet: *Venit frater tuus fraudulenter*, respondetur primo, quod fraudulenter ibi sumitur materialiter, non formaliter, hoc est, quod qui mysterium ignorabant poterant judicare quod ibi esset fraus, et mendacium. Secundo, respondetur quod fraus in

sacra Scriptura sumitur aliquando in bonam partem, ut Jerem. xx: *Seduxisti me, Domine, et seductus sum*: unde D. Paulus: *Cum essem astutus dolo vos cepi*. Et quod illam simulationem faceret Jacob propter divinam revelationem quam antea habuerat colligi potest ex eo quod mater ejus cum consulisset Dominum eo quod parvuli rixabantur in utero responsum accepit: *Duæ gentes sunt in utero tuo, etc. et major serviet minori*, quam responsum verisimilius est quod indicaverit ipsa filio suo Jacob, præcipue quando timens non audebat accedere ad patrem, ne pro benedictione maledictionem tribueret.

XXVIII. Ad ultimam probationem secundæ probationis confirmationis respondent aliqui, quod a tribu Juda non abcessit sceptrum, etiam post reditum ex captivitate Babylonis, quia licet tunc esset principatus apud pontifices, et illi essent ex tribu Levi quantum ad patres, erant tamen ex tribu Juda quantum ad matres, ut patet in Aaron, qui matrimonio copulavit sibi Elisabeth filiam Aminadab de tribu Juda ut patet Exodi vi. Et licet ista expositio satis communis sit, non tamen placet, tum; quia non semper sacerdotes ducebant uxores de tribu Juda, et dato quod illas acciperent, semper tamen apud Judæos non judicabantur homines esse hujus vel illius tribus propter genus maternum, ut patet, quia D. Paulus ad Hebræos vi affirmavit quod Christus non fuit sacerdos ex tribu Levi, quia Christus fuit ex tribu Juda, et tamen mater Christi, licet paterno genere fuerit ex tribu Juda, tamen ex materno fuit ex tribu Levi.

XXIX. Melius ergo respondetur, quod locus ille debet intelligi non in particulari de tribu illa Juda secundum quod erat tribus distincta ab aliis, sed in universali de gente

illa Judaica, quæ erat divisa in duodecim tribus, et juxta hanc expositionem sensus illorum verborum erat, quod sceptrum regale, et imperium non deficeret de gente Judaica, usque ad adventum Messiae. Hanc expositionem tradunt gravissimi patres, D. Ambrosius in libro de benedictionibus patriarcharum qui explicans illa verba relata: *Non auferetur sceptrum, etc.* dixit: « Usque ad ortum Salvatoris fides regalis successionis apud Judæos integra conservata est: » et D. Augustinus xviii de civitate, capite xlv dixit: « Non defuit Judæorum princeps ex ipsis Judæis usque ad Herodem. » Eusebius etiam libro i historię ecclesiasticę, capite vi dixit: « Ex quo tempore principes et duces ex Juda, hoc est, ex Judæorum gente, ac familia progeniti rempublicam illam regere destiterunt, hoc ipso tempore advenit Christus. »

XXX. Contra istam tamen expositionem argui potest, quia Jacob illa verba protulit loquens cum filio suo Juda, et non cum aliquo alio filio; ergo debent intelligi non de tota gente omnium tribuum, sed specialiter de illa tribu Juda, imo non videtur ratio congrua inveniri ad hoc, ut illa quæ dicebantur de Juda ad alios filios transferantur; vel si loquebatur in illis verbis Jacob cum omnibus filiis ejus, quare illud magis voluit proferre quando loquebatur cum Juda, quam loquendo cum aliquo alio filio, respondetur quod licet tunc specialiter cum Juda loqueretur Jacob, tamen bene potuit proferre verba quæ omnibus filiis accommodarentur. Et ratio quare id fecit magis loquendo cum Juda, quam cum alio filio fuit, quia cognovit quod particularis illa tribus longissimo tempore erat habitura sceptrum, et magna cum majestate. Item quia tribus Juda erat nobilissima pars illius populi, et

pars præcipua multoties ponitur pro toto populo in sacra Scriptura ut patet, quia etiam multoties ponitur Sion, vel Jerusalem pro omnibus Judæis solum propter excellentiam, et majorem majestatem. Sic in nostro casu.

XXXI. Tertio principaliter arguitur: Quia multoties Deus per se, et per alios loquitur in sacra Scriptura ironice; sed ironia est species quædam mendacii, ut docet Aristoteles iv ethicorum, cap. vii, et D. Thomas infra quæst. cx, art. ii; ergo probatur major quia Genes. iii dixit Deus ironice postquam Adamus peccando vidit se esse nudum: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*: item Matth. ix dixit Christus: *Non veni vocare justos, sed peccatores*, quod ironice dictum esse docet D. Chrysostomus homil. xxxi in Matthæum. Hoc idem comprobatur Deum fecisse per alios, nam iii Reg. xxii, cum interrogaret rex Israel Michæam: *Ire debemus in Ramoth Gaalad ad præliandum, an cessare?* respondit Michæas: *Ascende, et vade prosper, et tradet Dominus in manus regis, etc.* Item D. Paulus i ad Corinth. iv, etiam ironice dixit: *Jam saturati estis, jam divites facti estis, sine nobis regnatis, etc.*

XXXII. Respondetur, quod sicut asserit D. Thomas infra quæst. cxiii, articulo primo, ironia est duplex; una est quædam locutio falsa per quam aliquis fingit et de se explicat minora quam de se revera existimat, quæ quidem est vitium per extremum oppositum jactantię, et isto modo nusquam Deus loquitur ironice, et de hac loquitur D. Augustinus sermone xix de verbis Apostoli dicens: « Quod quando aliquis humilitatis causa fingit in se aliquod peccatum quod revera non habet, eo ipso peccator est, quia illa ironia est peccatum, quæ est species peccati. » Alia autem est ironia, quæ

est figurata locutio utens verbis quasi a contrario sensu, et irrisorio, ita ut licet verba unum videantur significare, gestu tamen, vel affectu significatur aliud, et hæc ironia fit sine mendacio aliquo, et valde pertinet ad leporem sermonis, et hæc invenitur in sacra Scriptura multoties in locis adductis in argumenta. Illud autem Christi Domini: *Non veni vocare justos sed peccatores*, non est necessarium quod intelligatur ironice dictum, sed sensus est, quod Christus principaliter venit propter peccatores in mundum, nam ex vi decreti quo determinatus est ejus adventus non fieret nisi Adamus peccasset, et reliqui in illo.

XXXIII. Quarto arguitur: Nam Christus Dominus mentiri potuit, imo mentitum esse de facto colligitur clare ex sacra Scriptura, ergo etiam Deus. Probatur consequentia, quia omnes actiones Christi deliberate regulabantur, et dirigebantur ab intellectu divino, et erant illi conformes. Antecedens probatur, nam secundum Aristotolem et D. Thomam locis citatis in argumento præcedenti, mendacium est quod verbis aut factis, aut nutibus significamus contra id quod habemus in mente: sed Christus Dominus nutibus, et factis significavit aliquid contra id quod in mente habebat quando scilicet euntibus discipulis in Emmaus finxit se longius ire, cujus intentionem non habebat, sed potius erat in mente, et animo ibi remanere; ergo mentitus est. Confirmatur primo, quia si Verbum divinum assumeret naturam humanam destitutam omni dono supernaturali, ut fieri potuisset supponimus ex dictis a nobis in materia de incarnatione, tunc intellectus Christi non haberet aliquam scientiam, aut cognitionem qua dirigeret operationes, vel locutiones suas; ergo sicut modo homines ex defectu co-

gnitionis mentiuntur et falsum proferunt, sic potest facere Christus, et consequenter ipse Deus. Confirmatur secundo, quia secundum fidem est certum quod Christus mori potuit in natura assumpta; ergo erit verum affirmare, quod potuit mentiri in natura humana. Probatur consequentia, quia sicut Verbum assumens talem naturam est summa vita, ita etiam est summa veritas, sed non repugnat summæ vitæ mors in natura assumpta, ergo nec etiam repugnabit summæ veritati mendacium in eadem natura. Patet consequentia, quia non videtur aliqua specialis repugnantia in uno quam alio.

XXXIV. Respondetur quod olim fuit quorundam error dicentium Christum Dominum mentitum fuisse, ut refert D. Augustinus sermone clxlii de tempore, sed tamen ut patet ex nostris conclusionibus, et earum probationibus constat Deum non posse mentiri per Christum ut hominem, si quidem nec potest per ministrum aliquem qui non sit Deus per unionem hypostaticam, quare ad argumentum respondetur ex doctrina D. Augustini libro de quæstionibus evangelii, quam adducit D. Thomas iii part. quæst. lv, art. iv ad primum dicens: « Non omne quod fingimus mendacium est, sed quando illud fingimus quod nihil significat, tunc est mendacium: cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem non est mendacium, sed aliqua figura veritatis, alioquin omnia quæ a sapientibus viris, vel etiam a Domino figurate dicta sunt, mendacia deputabuntur: sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam. » Ex quibus verbis aperte patet, quod Christus quandoque finxit se longius ire, non est mentitus, quod observavit etiam D. Gregorius

homil. xxiii in evangelia, ubi dixit: « Fingere namque componere dicimus, unde et compositores luti figuratos vocamus; » nihil ergo simplex veritas per duplicitatem facit, sed talem se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente: vel voluit se significare longius iturum in cœlum, interim tamen velle hospitio ab ipsis recipi.

XXXV. Quod si adhuc contra arguas: Quia Christus non solum nutibus aut factis, sed etiam verbis aliquid fecit contra propriam mentem, ergo revera mentitus est, probatur antecedens, nam Joan. vii dixit Christus Dominus discipulis suis: *Vos ascendite ad diem hunc, ego non ascendam.* Et in eodem capite dicitur, quod revera Christus non ascendit, ergo verbis significavit aliquid contra propriam mentem. Ad hanc replicam dupliciter respondetur: primo, quod in illis verbis noluit dicere Christus quod nullatenus ascenderet ad diem festum, sed quod non ascenderet cum discipulis suis, sed seorsum, quod est satis conforme textui Græco ubi legitur: Ego non ascendo de præsentis, quasi diceret, non ascendo modo vobiscum: secundo respondetur, quod in illis verbis indicare voluit quod non esset ascensus palam, et manifeste, sed in occulto, et hoc modo dicitur postea ascendisse. Hac autem ratione interpretari debet illud quod dicitur i Reg. xv: *Quod Samuel non vidit amplius Saulem*, id est, manifeste, sed occulte sine cultu regio, nam constat ex capite xix, quod iterum vidit illum nudum, prophetantem inter prophetas.

XXXVI. Ad primam confirmationem, respondetur negando consequentiam, ut enim constat ex dictis a nobis in materia de incarnatione, Deus in qualibet alia natura non unita hypostatice bene potest permittere peccata et errores, hoc au-

tem omnino repugnat permittere in natura sibi hypostatice unita. Et ratio est, quia suppositum illud divinum gerebat vices suppositi humani, atque adeo ad ipsum spectabat non permittere in natura humana aliquem errorem, aut aliquod peccatum, alias voluntaria ista essent supposito, quod implicat, tenebatur ergo illud suppositum divinum dirigere specialiter illam humanitatem, ne in aliquo erraret, ut talis error non tribueretur Deo, quia intellectu humano Christi errante, necessarium erat quod divina voluntas Verbi illum errorem vellet saltem tamquam moralis causa.

XXXVII. Ad secundam confirmationem, respondetur negando consequentiam; ad cuius probationem dicimus esse valde disparem rationem inter mortem ex una parte, et errorem, aut falsitatem ex altera, quia mors cum tantum dicat privationem vitæ, quæcumque illa sit, et tantum habeat rationem mali naturæ, bene potest reperiri in natura humana assumpta, et a Deo approbari, quia non moritur in se Deus, sed in natura sibi extrinseca. Cæterum peccatum, aut error, vel falsitas sunt mala moralia, vel principalia proxima mali moralis, unde si Deus esset causa moralis illorum, absolute diceretur peccare, et positive errare, aut decipere, quia tenebatur regere humanitatem illam secundum regulas rectæ operationis. Quare si illa humanitas deficeret moraliter, suppositum divinum denominaretur peccans, aut errans, quod est omnino impossibile.

XXXVIII. Quinto arguitur: Quia Deus obligat homines, ut sequantur conscientiam erroneam; ergo ipse Deus est auctor erroris, atque adeo mentiri non potest. Probatur antecedens, quia communiter fatentur theologi contra Durandum quod sequi tenemur illam conscientiam

erroneam, eo quod voluntas debet sequi iudicium intellectus, cum dependeat ejus actus ab objecto secundum quod per iudicium rationis proponitur, ergo si proponitur aliquid sub ratione boni tenetur voluntas illud prosequi, alias peccaret, quia fugit quod sub ratione honesti representatur, sicut si aliquid quod revera licitum est proponeret tamquam illicitum tenetur voluntas illud non prosequi. Consequentia autem probatur primo, quia ista obligatio non provenit ex aliquo præcepto humano; ergo provenit ex divino; quod docuit D. Thomas in ii, dist. xxxix, art. iii in corpore, et in solutione ad primum et secundum. Et probatur ratione, quia quando conscientia erronea dictat aliquid esse faciendum, vel non faciendum, hoc non facit intimando illud, quasi proprium placitum hominis, sed tamquam præceptum divinum, ergo ex hoc ultimo provenit obligatio sequendi talem conscientiam. Probatur ista consequentia exemplo aperto, quia quando imperium regis non venit immediate ad subditos ejus, sed mediante aliquo gubernatore, tunc si talis gubernator proponeret aliquid esse justum a rege licet revera non esset, teneretur populus obedire non quia talis gubernator propria virtute obligat ad obediendum, sed quia intimat illud esse regis præceptum; ergo similiter conscientia erronea non obligat virtute propria, sed quia proponit illud esse præceptum divinum.

XXXIX. Respondetur quod Deus non obligat nos per se ut sequamur conscientiam erroneam, sed solum ut non faciamus aliquid quod iudicamus esse malum, et contra Deum, quod quidem bonum est, contingit autem per accidens quod illud quod non sequimur existimantes esse malum, sit bonum, et ex ignorantia

proponatur voluntati tamquam malum. Quod si iterum arguas: Quia qui præcipit finem præcipit etiam medium necessarium ad talem finem, sed præcipit Deus sequi conscientiam erroneam, ergo etiam præcipit medium omnino necessarium ad illum finem.

XL. Rursus, sed ad talem finem hic non est necessarium dicere mendacium supposita conscientia erronea, ergo lex divina, quæ obligat ad sequendam conscientiam talem obligat consequenter ad proferendum mendacium, quod est medium ad illum finem. Respondetur distinguendo majorem; qui præcipit finem, præcipit etiam medium necessarium, si illud medium sit per se necessarium, concedo majorem; si autem illud medium sit necessarium per accidens, et supposita conscientia erronea, nego majorem: sicut homo appetit beatitudinem supernaturalem quæ haberi non potest in hac vita, imo ut aliqui volunt appetitu naturali, non tamen appetit mortem appetitu naturali, quia mors non est medium per se ad beatitudinem, sed per accidens: idem dicendum est in nostro casu, præterquam quod potest talis homo non facere contra conscientiam erroneam deponendo illam, quare nullo modo concedendum est, quod Deus nos obliget ad mendacium, vel ad aliquod malum faciendum.

XLI. Sexto et ultimo arguitur: Quia veritas Dei defectibilis est, ergo fides quæ innititur illi poterit inclinare ad falsum. Antecedens probatur, nam illa veritas quæ indiget firmari aliquo alio supponitur defectibilis, alias nulla confirmatione indigeret, sed veritas Dei multoties ad sui confirmationem adducit juramentum quo firmetur, ut patet Genes. xxii: *Per memetipsum juravi qua fecisti hanc rem, benedicam tibi, etc.* et Psal. lxxxviii: *Juravi*